

WADDENEILANDEN KOESTEREN
TRADITIE VAN EIGEN VOLKSFEEST

'SUNDERUM IS NOG AUTHENTIEK EN ÉCHT VAN ONS'

Op de Waddeneilanden wordt, behalve pakjesavond, ook een bijzondere eigen versie van Sinterklaas gevierd. Mystiek van karakter. In een ons-kent-ons sfeertje, zonder "pottenkijkers" van vaste wal. Texel heeft z'n Ouwe Sunderklaas, Vlieland het Opkleden, Ameland viert Sunneklaas, Schiermonnikoog Klozum. En Terschelling kent Sunderum: 6 december is heilig. Eilander mannen gaan die avond traditiegetrouw vermomd de straat op, om boze geesten te verjagen. Een impressie.

TEKST MARLOES DE MOOR | FOTOGRAFIE DINGENA MOL

De storm beukt tegen klepperende schuurdeuren, giert langs de dakgoten, zoals de wind dat kan op eilanden. 'Maar het kan altijd erger, hoor. Eigenlijk hebben ze mazzel met dit weer,' vindt Cees Cupido. 'We hebben ook wel eens ijzel of vrieskou tijdens Sunderum gehad. Als je dan buiten loopt...Geen pretje!'

In de schuur van Walter en Aryanne Bakker heeft zich een groep vrienden en burens verzameld om het Terschellinger volksfeest Sunderum te vieren. Vanuit hun tuinstoelen houden ze de schuurdeur nauwlettend in de gaten. De Sunderums kunnen elk moment binnenvallen. Ze lopen via een vaste route verkleed door het dorp. Bij zo'n zestig huizen in Midsland staat de deur open om ze te verwelkomen. Rinske Cupido kijkt op haar horloge: 'Ze zijn laat dit jaar.' Dan zwaait plotseling de deur open en verschijnt een vijftal mannen met huiveringwekkende maskers. Ze geven alle bezoekers een hand en spreken met vreemde, verdraaide stemmen: 'Hallo, weet u wie ik ben?' Hoewel de gasten deze eilanders soms al meer dan veertig jaar kennen, weten

De storm beukt tegen klepperende schuurdeuren, de Sunderums kunnen elk moment binnenvallen...

de meesten ze niet thuis te brengen. Door vragen te stellen proberen ze erachter te komen met wie ze van doen hebben. Maar veel levert dat niet op. Een enkeling meent een visgeur te herkennen, een bepaald loopje of een intonatie in de stem. Als ze wél weten om wie het gaat, mag dat volgens de Sunderum-regels alleen in bedekte termen worden uitgesproken. Een buurvrouw probeert tevergeefs antwoorden te ontfoetselen aan een goed vermomde

jongeman die onderuit gezakt naast haar zit. Hij blijft maar zwijgen. Als hij wegloopt, concludeert ze: 'Dat is er één van de wal. Die zeggen nooit wat.'

BESLOTEN FEEST

Dat is bijzonder, want bezoekers "van de wal" horen eigenlijk niet bij Sunderum aanwezig te zijn. Het feest wordt gevierd in de dorpen Midsland en Hoorn op Oost-Terschelling. Zelfs West-Terschellingers mogen alleen meedoen als zij geboren zijn "op Oost". Gevoed door het mysterie dat erom heen hangt, doen op het vasteland allerlei geruchten de ronde over Sunderum: "Sunderum? Pas maar op dat ze je niet aan een hek vastbinden!" "Als 'vreemdeling' krijg je geen voet tussen de deur!" of "Aan het einde van de avond knokken ze oude vetes uit". Hoewel slechts een aantal daarvan op waarheid berusten, blijkt daaruit dat de traditie in al die jaren vrij zuiver is gebleven. Oerol-taferelen met boten vol toeristen die hun weg zoeken op het uitpuilende eiland zijn rondom 6 december, de datum waarop Sunderum wordt gevierd, ondenkbaar. Jelle Cupido (38), agrarisch ondernemer en geboren Terschellinger, is daar wel blij om. 'Sunderum is nog echt een authentiek feest van Terschellingers onderling. Vooral als het op een

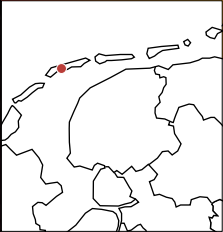
doordeweekse dag valt. Dan zijn er nauwelijks toeristen. Vorig jaar vierden we het op zaterdag 5 december, omdat het niet op een zondag mag. Dat er in zo'n weekend wat toeristen komen kijken, kun je niet tegenhouden. Zo erg is dat ook niet. Maar het is niet de bedoeling dat ze ook als Sunderum gaan meelopen.'

'IK WEET WEL WIE JIJ BENT!'

Jelle loopt al 23 jaar mee als Sunderum. Zelfs toen hij zes jaar in Canada woonde, kwam hij speciaal terug naar Terschelling voor het feest. 'Als kind vond ik het heel spannend. Ik wilde zo graag meedoen dat ik als vijftienjarige al "illegaal" meeliiep. Dat mag eigenlijk pas vanaf je zestiende. Helaas moest ik vorig jaar overslaan vanwege een hernia.'

Kees Stada (80) bracht zijn jeugd door op Terschelling en herinnert zich nog hoe hij Sunderum als kleine jongen beleefde: 'Angstaanjagend was het. De deur ging op een kier en buiten hoorde ik een hels lawaai van toeters, gemaakt van koeienhoorns. Kettinggerammel, basgeluiden, gebons op de ramen en geschreeuw. Mannen in vreemde pakken met kapok, helmen en veren stapten binnen. Ik trilde over mijn hele lijf en wilde het liefst wegkruipen, maar tegelijkertijd was er de drang om het ►

Buiten klinkt een hels
lawaai van toeters,
gemaakt van koeienhoorns,
kettinggerammel,
gebons op de ramen...

met de grote mensen mee te maken. “Zo Keesje, wat ben jij nog laat op!” riep een van de mannen met verdraaide stem. Ineens zag ik iets wat me geruststelde. “Ik weet wel wie je bent! Johan Roos!” riep ik met mijn hoge stemmetje. Als er iets is wat een Sunderum verafschuwde was het dat hij herkend zou worden. De andere twee lachten gesmoord achter hun maskers. “Hoe weet je dat dan?” vroegen ze. Ik wees op de grote pukkel in zijn nek: “Die herken ik!” “We moesten maar eens opstappen,” zei een van de mannen. Buiten hoorden we ze nog proesten en schateren,’ lacht Kees.

GEEN VROUWEN EN KINDEREN OP STRAAT

Sunderum kent een vast verloop, al is er in al die jaren volgens Jelle wel het een en ander veranderd. ‘Maar dat gaat vooral om details.’ Tegenwoordig is het mogelijk om maskers kant en klaar in winkels op het eiland te kopen en hoeft je ze niet meer perse zelf te maken. Veel mannen kiezen voor rubberen maskers die griezelig echt zijn. Toch maakt een deel ze nog steeds zelf van papiermaché of van hei, helm, schelpen en bladeren. ‘Die natuurpakken zijn het mooist. Zo hoort de vermomming van oudsher ook te zijn,’ vertelt Jelle. Het maken van de pakken gebeurt nog steeds in het diepste geheim.

Aan sommige regels wordt ondanks de moderne tijd hardnekkig vastgehouden. Zo mogen vrouwen en kinderen zich tijdens de Sunderum-viering niet op straat vertonen. Wie zich hier niet aan houdt werd vroeger, volgens overlevering, aan een hek geketend of in de gierput gegooid. Jelle kan zich niet herinneren dat het ooit gebeurd is. ‘Als we een vrouw op straat tegenkomen, laten we haar hooguit even schrikken.’ Kees Stada weet nog dat zijn tante Trijn Kuijper, een kordate vrouw die zich niet snel liet kennen, zich stiekem toch op straat vertoonde. ‘Ze zeggen wel dat je niet als vrouw op straat mag komen, maar dat zullen we nog eens zien!’ riep ze ferm. Ze verkleedde zich in een stuurmanuniform en deed de grinz (masker) van een oude man op. Kees: ‘Totdat ze ineens bij ons

binnenkwam, haar masker af deed en vertelde dat een Sunderum haar aansprak: “Het schijnt dat Trijn Kuijper zich verkleed heeft en hier ook ergens rondloopt. Nou, dat zal ze weten! Als we haar te pakken krijgen, scheuren we haar de broek van haar kont en binden we haar vast aan het kerkenhek!” Tante Trijn antwoordde toen met zware stem: “Jaooooh doen we!” Daarna sloeg ze gauw op de vlucht om bij ons te kunnen schuilen,” vertelt Kees lachend.

BORRELS EN DRONKENSCHAP

De Sunderums krijgen bij elk huis een Beerenburg of biertje. ‘Van oudsher bedoeld om op te warmen,’ vertelt Jelle Cupido. ‘Maar als je bij ongeveer 60 huizen drankjes krijgt, gaat het hard en weten de meesten op het laatst niet meer wat voor of achter is.’ Bij het naderen van de laatste huizen zijn veel eilanders, vooral de jongsten, al zo aangeschoten dat ze wankelend binnenvallen en hun maskers afzetten nog voordat het demasqué in de lokale cafés de Wyb en De Groene Weide begonnen is.

In Hoorn gaat het er iets rustiger aan toe. Daar schenken de bewoners weinig tot geen alcohol. Jelle: ‘Dokter van Schie in Midsland bood altijd thee aan. Die gooiden we over onze schouder weg. “Was lekker dokter!” riepen we dan. Een van ons was een keer zo dronken dat hij bij de dokter door de glazen deur viel. “Ik kom morgen wel even bij u langs, dokter,” riep hij.’

KWESTIES AAN DE KAAK STELLEN

Toch is Sunderum meer dan verkleed langs de huizen gaan en te veel borrels drinken. Voor eilanders is het ook een manier om bepaalde politieke kwesties aan de kaak te stellen of anderen op een satirische wijze een hak te zetten. De vermommingen zijn te herleiden naar allerlei gebeurtenissen uit het afgelopen jaar. Het kan om landelijk nieuws gaan, zoals de gasboringen, vervuilende Volkswagens of het vluchtelingenprobleem, maar ook om lokale wederwaardigheden.

‘Een zoon van een familie met een schapenboerderij had bijvoorbeeld een

FEEST OP ALLE EILANDEN

Op alle Nederlandse, maar ook op de Duitse en Deense Waddeneilanden vinden rond 5 december vergelijkbare - over 't algemeen strikt besloten - volksfeesten plaats. Inhoudelijk variërend van luchtig en carnavalesk tot behoorlijk spannend vermaak voor intimi. Maar geen één versie is gelijk. Hoewel ze allemaal rondom Sinterklaas worden gevierd, heeft deze traditie niets met pakjesavond te maken. Wél met een van oorsprongheidens midwinterfeest, bedoeld om de kwade geesten te verjagen. Die joeg je 't beste de stuipen op het lijf met een boel bombarie en kabaal, zo dacht men.

Bij de meeste eilandfeesten spelen mannen een hoofdrol; ze gaan verkleed de straat op en de huizen langs. In een vermomming die zowel afschrikt als vaak ook een actuele gebeurtenis uit het afgelopen jaar uitbeeldt. De andere eilanders moeten raden wie zij zijn. Na afloop vindt een bal demasqué plaats in het lokale café of dorpsshuis. Dan gaan de maskers af en wordt er gezamenlijk gefeest.

stringetje van een waslijn gejat. Enkele mannen gingen vervolgens in een schapenpak met string langs de deuren. Zo'n familie wordt dan flink te kijk gezet, maar dat zijn wel de dingen die er uit gepikt worden,’ vertelt Jelle. Zelf heeft hij meer dan eens oude vetes afgehandeld tijdens Sunderum. ‘Dan ging ik bijvoorbeeld expres in een nat zeewierpak op de nette bank zitten bij die mensen. Daar kan ik wel van genieten. Om die reden laten veel bewoners de Sunderums alleen nog binnen in hun garage of schuur. Ze willen niet dat het een bende wordt in huis.’ In de schuur van Walter en Aryanne komen intussen de laatste Sunderums binnen. Die weten de sfeer flink op te peppen. Fanatiek trommelende bosjesmannen maken wilde sprongen in de tl-verlichte schuur. Twee andere Sunderums, verkleed in een pak behangen met mascottepoppetjes zijgen doodmoe neer op de tuinstoelen. ‘Dus dáár zijn alle veiligheidsspelden gebleven,’ verzucht Aryanne Bakker met een blik op de honderden speldjes waarmee de poppetjes zijn bevestigd. ‘Ze waren overal uitverkocht.’

Laatste stop is de garage van Jelle Cupido. Die ligt pal op de felle zuidwesterwind. Voor het eerst sinds jaren maakt Jelle het feest eens van de andere kant mee. Ook leuk, maar hij ziet toch alweer uit naar een volgende keer. Dan kan hij tenminste weer zélf meelopen. Zijn vermomming ligt al klaar. ❶